

**ПОВТОРИТЕЛНИТЕ ГЛАГОЛНИ УПОТРЕБИ В СЪВРЕМЕННИЯ
БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК КАТО РЕЗУЛТАТ ОТ ИНТРАПАРАДИГМАТИЧНА
КОМБИНАЦИЯ НА ДИФЕРЕНЦИАЛНИ ПРИЗНАЦИ¹**

Красимира Сл.Алексова, Емилия А. Никова
СУ “Св. Климент Охридски”

**THE ITERATIVE IN THE CONTEMPORARY BULGARIAN AS A
INTRAPARADIGMATIC COMBINATION OF DISTINCTIVE FEATURES**

Krasimira Sl. Aleksova, Emilia A. Nikova
Sofia University “St. Kliment Ohridski”

В памет на доц. Георги Герджиков

Проблемите на повторителността (итеративността) са били и продължават да бъдат обект на изследователски интерес за множество български и славянски аспектолози (вж. напр. ТИК 1989, ТВ 1998). По проблемите на вида и в частност на итеративността в българския език са работили учени като Л. Андрейчин, Ю. Маслов, Св. Иванчев, В. Станков, Ив. Куцаров, Г. Венедиктов, В. Маровска, Кр. Чакърлова и др. (Андрейчин 1944, 1976; Маслов 1955, 1959; Иванчев 1971, 1976; Станков 1980; Куцаров 1983; Венедиктов 1990; Маровска 1998; Чакърлова 1998/2000). Позициите по въпроса варират от невъзможността да се говори за “многократност” или “еднократност” като за някакъв определен елемент в значението на българската глаголна основа (Андрейчин 1944:192-200), през тезата, че трябва да се отделят производните несвършени форми от останалите прости несвършени глаголи като итеративи (Иванчев 1971:31-32), до виждането, че българската глаголна система е тричленна категория, където итеративът е “вид” само в широк смисъл, вид “по съвместителство”, чиято реализация е твърде зависима от контекстовите условия” (Чакърлова 1998/2000:122-123), и че в крайна сметка итеративността е релевантен диференциален признак в рамките на категория “повторяемост” на действието (Чакърлова 1999/2000:117).

Основната цел на настоящата работа е да аргументира становището, че итеративността (итеративните глаголни употреби) в съвременния български език не представлява отделен, релевантен признак нито на категорията “вид”, нито на “скритата” морфологична категория “повторяемост”/”кратност”, нито пък е само контекстуално обусловена. Според застъпването от нас виждане множество от итеративните глаголни употреби са резултат от интрапарадигматична комбинация на релевантни диференциални признаци в глаголната парадигма, а друга част са резултат от влиянието на контекста или от взаимодействието между лексикално-семантичния клас и морфологичните категории “вид” и “време” в българския език. За да изясним тезата си, се опираме на принципа за относително немотивирания

¹ Този текст е четен като доклад на конференцията в рамките на Юбилейните Паисиеви дни, ПУ “Паисий Хилендарски”, 01- 07 ноември 2002 г., и е под печат.

характер на първичното знаково членение на субстанцията и съответно на проблема за релевантните признаци, по които то се извършва, както и на виждането на Г. Герджиков за двете основни измерения (оси) на езика.

Езикът като система от дискретни знаци члени по различен начин действителността (и звуковата, и смисловата субстанция). В естествените езици първичното знаково членение е относително немотивирано, за разлика например от положението в точните науки от типа на химията, физиката, където знаците могат да обхванат само един аспект от действителността. Едно и също понятийно поле се члени по различен начин в различните езици – напр. в гръцкия език е нерелевантно делението съскави – шушкави съгласни за разлика от българския (на равнище на звуковата субстанция), на френските *fleuve* и *rivière* отговаря една дума в българския – река (на лексикално равнище), българската темпорална система е деветчленна за разлика от руската тричленна система (на равнище на граматиката) и т.н. При разкриването на релевантните признаци, по които се извършва членението на отделните езикови равнища, от съществено значение е критерият, който ще бъде прилаган, за да докажем, че даден признак е релевантен за даден език. Този необходим критерий е формулиран от Л. Йелмслев, според когото релевантни са тези различия, които са свързани с противоположния план на езика и които в този смисъл са комутабилни, системообусловени. Докато различията, които не са свързани с другия план на езика, са некомутабилни, нерелевантни, системонейтрални и проявяващи се само във вариантите, между речевите употреби на даден член. Именно чрез комутационната проверка на Л. Йелмслев се установяват инвариантът и вариантите, т. е. релевантните и нерелевантните различия за съответния език за всяко от езиковите равнища. Комутабилните различия създават разликата между инвариантите в езика, а некомутабилните – разликата между вариантите, които функционират в речта.

В езика обаче съществуват значения, които сами по себе си не са релевантни, комутабилни в смисъла, който влага Л. Йелмслев, а се създават от комбинацията между дадени релевантни признаци вътре в глаголната парадигма. При изясняване на виждането ни за повторителните употреби в българския език именно като комбинация на релевантни признаци в самата глаголна парадигма се опираме още и на възгледите на Г. Герджиков за двете основни оси (измерения) на езика², които от своя страна се основават на учението на Фердинанд де Сосюр и Роман Якобсон.

Според Г. Герджиков се налага известна ревизия и допълнение към учението за двете оси на езика – парадигматичната и синтагматичната, без да се оспорва обаче това фундаментално разграничение. От тази гледна точка разграничението парадигматична – синтагматична ос се отнася до отношенията между езикови единици, а вече в рамките на парадигматичната ос следва да се внесат допълнителни разграничения, които се отнасят до признаците и техните свойства. Така в рамките на парадигматичната ос, от една страна, разграничаваме (под)ос на селекцията на диференциатори, където се извършва селекция на стойностите на

² Тук се позоваваме върху непубликуваното изследване на Г. Герджиков “Теория на морфологичните опозиции” (ръкопис).

всеки признак (вътре в самия парадигматичен пласт) и се създава отделно, макар и несамостоятелно, измерение на системата. А от друга страна, разграничаваме комбинирането между признаците, по които общото (генеричното) свойство, се разбива, или иначе казано – комбинирането между всички направени вече избори между диференциатори. Така се създава още едно несамостоятелно измерение на езиковата система, което според теорията на Г. Герджиков се нарича ос на интрапарадигматичните комбинации. Чрез съвместното си действие посочените две операции формират парадигматичната ос в цялост, а на нея от своя страна се противопоставя синтагматичната ос, която представлява ос на комбинациите между завършени единици.

Споделяното от нас мнение на Г. Герджиков за разграничението парадигматична – синтагматична ос (с допълнително разграничение в рамките на парадигматичната ос по отношение на признаците и техните стойности) можем да представим чрез следната схема:

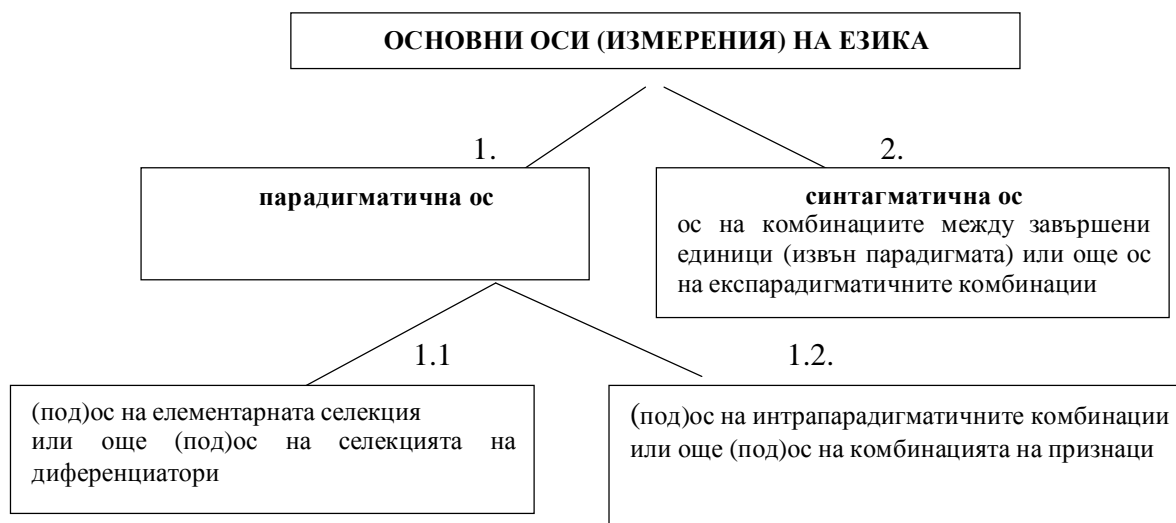

Схема №1

Обвързвайки това виждане за двете основни оси на езика с проблема за морфологизацията на значението, Г. Герджиков разграничава следните случаи: 1. морфологизирани значения (категориални значения, чиято релевантност се доказва с комутационната проверка), 2. неморфологизирани значения, в рамките на които се отделят: 2.1. синкатегориално (още конкатегориално, съкатегориално) значение, което отговаря на комбинацията на няколко признака в парадигмата и представлява комбинация от инвариантите на няколко категории, и 2.2. контекстуално, създадено от ситуацията, контекста. Това виждане е онагледено на схема №2.

Схема №2

От тази гледна точка итеративността в българския език представлява синкатегориално значение, което е свързано с категориалното, но не е на равнището на инварианта на една морфологическа категория. Трябва да добавим, че съществуват преходни случаи, при които значението (в случая повторителността) не е морфологизирано, но също така не е нито резултат от въздействието на контекста (2.2.), нито от интрапарадигматична комбинация на признаци (2.1.). Става дума за случаите, при които спецификата се поражда от взаимодействието между граматическото значения и принадлежността към определен лексикално-семантичен клас (най-вече при глаголите от общорезултативния начин на действие). Ще посочим и случаи, при които итеративните употреби са контекстуално обусловени (т.е. 2.2.).

Нека да се спрем на случаите от типа 2.1., като непрекъснато ще сравняваме с 2.2. и с посочения преходен случай. Ако разгледаме българската глаголна система от гледна точка на теорията на морфологичните опозиции (като изхождаме от виждането на Г. Герджиков), ще видим, че българският глагол притежава следните релевантни диференциални признаци (без да включваме разбиването по релевантни диференциални признаци в рамките на проблематичността):

ЛИЦЕ		ЧИСЛО	ВИД	ЗАЛОГ		ВРЕМЕ				МОДУС		НАКЛО- НЕНИЕ
Кому- ни- катор	Гово- рещ	Плурал- ност	Ком- плекс- ност	Центро- стреми- телност	Па- сив- ност	Инди- рект- ност	Пред- вари- тел- ност	След- ход- ност	Пред- ход- ност	Субек- тив- ност	Преиз- каз- ност	Пробле- матич- ност

Схема №3

Именно интрапарадигматичните отношения между признаците на категориите “вид” и “време” пораждат множество от итеративните употреби в българския език. Значението на глаголните видове в българския език по

специфичен начин се комбинира с времената, изразяващи едновременност на действието (Д – конкретен obligatorен елемент) към ориентационния момент (М – абстрактен момент-ориентир, реализиращ се на нивото на конкретните елементи като obligatorен елемент К – акт на комуникацията, и факултативен момент М̄ – минал момент посредник)³. Комбинирането на двете свойства “комплексност” и “едновременност на действието (Д) към ориентационния момент (М)” ясно разкрива механизма на пораждането на интрапарадигматичните повторителни употреби. Става дума за противоречие, което се създава между значението на свършения вид, изразяващ действие, достигнало своя предел, представено като цялост, която е неподелима на фази, и изискването за едновременност на действието към момента ориентир. Единичното действие от свършен вид (притежаващо диференциатора “комплексност”) не може да изрази нито едновременност с акта на комуникация К, нито едновременност с миналия ориентационен момент М̄ а това означава, че свършеният вид е невъзможен в сегашно актуално време и в актуален имперфект. Разрешаването на това противоречие и удовлетворяването на двете изисквания (комплексно действие, неподелимо на фази, и едновременност на действието, на някоя от фазите на действието с момента ориентир) поражда итеративността в българския език като синкатегориално значение (тип 2.1. от схема 2). Когато обаче е налице верига от няколко последователни свършени действия, които се повтарят периодично, употребата на свършения вид е напълно възможна. Тогава веригата като цяло се състои от множество фази, една от които съвпада с акта на комуникация (при сег. вр. от св.в.) или с миналия момент (при имперфект от св.в.), а от друга страна, всяко от действията е изчерпано, комплексно. По този начин се удовлетворяват едновременно две изисквания: в сегашно време, респ. в имперфект, действието да е едновременно с К, или съответно с М̄ и действието, изразено с глагол от свършен вид, да е достигнало своя предел. Описаният механизъм на пораждане на синкатегориалните повторителни значения откриваме при терминална грамема⁴, включваща (освен другите диференциатори) диференциаторите “комплексност” (по който е маркиран свършеният вид) и съответно “непредходност, неследходност, неиндиректност, непредварителност” (т. е. сег. вр.), както и при терминална грамема, в която се комбинират диференциаторите “комплексност” и “непредходност, неследходност, индиректност, непредварителност” (инвариантното значение на имперфекта). Тези случаи могат да бъдат онагледени чрез примери, в които има наративна верига от последователни действия, които се повтарят, т.нар. наративно-мултипликативни употреби.

*Той по някой път отваря и общинската канцелария. Влезе вътре, дигне някоя паяжина с високата си гугла и бърза пак да **заклучи**, да **иде** на кметската градина. (Чудомир)*

³ Тук се опираме на виждането на Г. Герджиков за темпоралните ориентации, изграждащи значението на глаголните времена в българския език на равнището на конкретните елементи и на равнището на obligatorните елементи – вж. Герджиков 1999.

⁴ За двата вида грамемии: терминални и хомогенни, се опираме на виждането на Г. Герджиков в цитираното по-горе непубликувано изследване.

*Като учителят **влезеше** в клас, **тронеше** няколко пъти с крак о пода, два-три пъти **погледеше** бръснатите глави на последните чинове и чак тогава започваше урока.* (разг. реч)

Итеративните глаголни употреби откриваме и в случаите, наричани от Ю. Маслов “кратно парное” значение на св.в., или още кратко-чифтно, тъй като става дума за две последователни действия, които трябва да бъдат едновременни на акта на комуникацията К или на миналия момент ориентир М_ц напр.

Когато Петър дойде, излизаме веднага. (разг. реч)

Поради очертаната вече специфика на механизма на пораждаване на итеративното синкатегориално значение перфективните форми в сег. вр. и имперфект често са стилистично маркирани и придават по-голяма изразителност и релефност на повторителните действия. Ето защо намират приложение и в лириката, например:

*И самодиви в бяла премяна,/чудни, прекрасни, песен **подемнат**, -/тихо **нагазят** трева зелена/и при юнака **дойдат**, та **седнат**.* (Хр. Ботев)

Ю. Маслов изтъква, че свършеният вид се характеризира с по-голяма релефност, защото общото правило е “екземплифицирано” чрез конкретния случай. Действията се типизират чрез частния пример (Маслов 1959:245).

Почти аналогична е употребата на глаголи от свършен вид за предаване на повторителни действия и в т.нар. сегашно историческо време.

*И болестта се усили. Току **зачернее** човеку пред очите, **удари** го в глава, **отще** му се всичко – **легне** ни жив, ни мъртъв, по цели дни и недели. Съхне, вехне, губи се.* (Елин Пелин)

Съвместната употреба на сегашно историческо време (предаващо повторителни действия) и имперфект в рамките на едно и също описание придава стилистична маркираност и по-голяма изразителност на повторителните действия. Например:

Той махаше (имп.) бяла кърпа в ръка и... даваше (имп.) на безкрайната жива верига, която го следваше, най-капризните кривулениа и фигури: ту хорото заприличаше на безукоризнено правилен полукръг, ту се завие (сег. ист.) около себе си като заспал смок и пак се развие и преобърне (сег. ист.) в права линия или пък изображава (сег. ист.) разни фантазии. (Иван Вазов)

В резултат на неутрализация вместо сегашно време от свършен вид при повторителни действия може да се употреби сегашно време от несвършен вид, напр. *Сутрин става, измива се, облича се, закусва и тръгва на работа.* (вм. *Сутрин стане, измие се, облече се, закуси и тръгне на работа.*), както и вм. имперфект от св.в. при наративна верига от повтарящи се действия може да се яви поради неутрализация имперфект от несв.в., напр. *Сутрин ставаше, измиваше се, обличаше се, закусваше и тръгваше на работа.* (вм. *Сутрин станеше, измиеше се, облечеше се, закусеше и тръгнаше на работа.*). Традиционно в българската граматика тази неутрализация се описва като конкуренция между конкретно-

типичното значение на свършения вид и неограничено-повторителното значение на несвършения вид.

Несвършен вид може да изрази повторителни действия чрез реализация на две свои частновидови значения, които експлицират неговото родово значение, а това са неограничено-повторителното, което представя действието като редица от повторения, които имат неограничен характер и се извършват неопределен брой пъти, напр. *Често Иван се шляе безцелно из улиците, прозява се и се чуди какво да прави.* (Елин Пелин), и ограничено-повторителното значение, което се реализира в контекст с обстоятелствени пояснения като *три пъти, много пъти* и пр., напр. *Той по някой път отваря и общинската канцелария.* (Чудомир). Ограничено-повторителната употреба на несв. вид съответства на сумарното значение на свършения вид, което изразява ограничен във времето сбор от изобщо извършвани действия без указания за тяхната цялостност. Тези два вида повторителни употреби се дължат на контекста (тъй като в случая има синтагматична, или още контекстуална, неутрализация на признака “комплексност”) и са характерни за сег. вр. от несв. в. и за имперфект от несв.в.

Неутрализацията на видовата опозиция е причината за появата на случаи на редуване на перфективни и имперфективни форми при изразяване на повторителност във верига от последователни действия:

Като пояде (св. в.), Хаджи Генчо вземе (св. в.) напръстника си, иглата си, въдицата си и отива (несв. в.) в училището. (Л. Каравелов)

*Седнат (св. в.) старците под стряхата, изваждат (несв. в.) от пазухите си или из поясите си своите сини, с бели звезди кърпи; двата края **воврат** (св. в.), а други два **държат** (несв. в.) в ръка.* (Л. Каравелов)

При наративна верига в сегашно повторително от несв.в., както и в сег. историческо от несв.в., при т.нар. непроизводни несв. гл. (според разбирането вложено в термина “непроизводни” от Ю. Маслов) е задължителна появата на лексикален показател или външен ограничител на действието, за да се изрази повторяемост (тези глаголи са непределни, следователно единствено външният ограничител може да удовлетвори изискването действието да се прекрати, за да започне следващото от веригата), напр. *Ставам, излизам, **чакам** известно време, качвам се на автобуса и пристигам за 20 минути в работата си.* Другият начин за разрешаване на това противоречие между значението на сег. време и признака “непределност” (оформящ лексикално-граматичния разред на непределните глаголи) е чрез повторение на глаголната форма: *Ставам, излизам, **чакам, чакам** автобуса на спирката, качвам се и пристигам за 20 минути в работата си.*

При глаголи от несвършен вид с тъй наречените “десемантизирани” представки, напр. *написвам, помолвам, обелвам* и т. н., които принадлежат към общорезултативния начин на действие, се създава противоречие между значението на несв. в. (“недостигнат предел”) и лексикално-семантичния разред. То може да получи своето разрешение именно чрез повторителна употреба (напр. *Той всеки ден **написва пет-шест реда** в дневника си за събитията от изминалия ден.*). При наличието на наративна верига от последователни действия е необходимо задължително да бъде използван лексикален показател, посочващ наличието на

предел, в който действието ще бъде изчерпано и прекратено, за да започне следващото последователно действие от повтарящата се верига. Например:

*Сутрин става, облича се, **написва две-три писма** и чак тогава тръгва за работа.*

Когато не са в наративна верига от последователни действия, глаголите от вторичен несвършен вид с тъй наречените “празни представки” не могат да се употребят в сегашно актуално време и в актуален имперфект (напр. **В момента написвам домашното си//*Вчера в пет часа написвах домашното, *В момента помолвам приятелката си за съдействие//*Вчера в 5 часа помолвах приятелката си за съдействие.*).

Повторителни употреби са възможни и при бъдеще време, когато то се употребява вместо сегашно време, т. е. когато става дума за транспозиция.

*Тропчо пък – жива душица, през март само, като му прелее сърцето от любов, **ще скъса** възето, да речем, някой ден, **ще се хукне** из село, **ще спре** пред общината, **ще дзипне** пет-шест чифтета, **ще надуе** след това бурията и като се стрелне из полето, чак след три дена **ще се прибере** с клепнали уши вкъщи, ама за това пари не дават, а само сопи по гърба. (Чудомир)*

Аналогичен случай на транспозиция представляват употребите на бъдеще в миналото в имперфект при изразяване на повторителност на действието в наративна верига, напр.

***Ще дойдеше, ще седнеше, ще изпушеше** една лула и чак тогава **ще тръгнеше**.*

Противоречието между признаци вътре в глаголната парадигма, което лежи в основата на механизма на пораждаване на итеративните синкатегориални (конкатегориални, съкатегориални) значения, можем да открием и при случаите, в които имаме предходност на действието спрямо К – акта на комуникация, или спрямо М_и – миналия момент, или спрямо А_и – актуализационния период, като освен това действието е представено в неговия вътрешен развой и поделимост на фази (т.е. при глагол от несв.в.). А това са следните случаи: аорист от несв.в. (предходност спрямо акта на комуникация), перфект и плюсквамперфект (предходност на действието Д спрямо актуализационния период А_и).

За разлика от изразената чрез контекста ограничена повторителност при аорист от св.в. (т.нар. сумарно значение - сбор от конкретни факти, представени като цялостен комплекс, повторен ограничен брой пъти във времето) - *Вечерта се намери отново пред прозореца. Няколко пъти **погледна** през него.* (Е. Станев), при аорист от несв.в. итеративността разрешава противоречието между двете изисквания - действието да е предходно на акта на комуникация - К, приключило преди акта на комуникацията, но да се отличава се с вътрешен развой и фазовост (несв.в.), например:

*Дълго време мъжката чинка **писука** и с тревожно вдигната глава **се ослушва** дано чуе гласа на своята другарка.*

*Няколко пъти вече **гръмваха** бурузани и тюмбелеци и пак замлъкнаха.* (Й. Йовков)

Разрешаването на това интрапарадигматично противоречие е възможно и чрез повторение на самия глагол, напр.

*Та да си дода на думата, снощи, като чух каруцата, **слушах, слушах**, на тоз час си рекох...* (Й. Йовков)

*Дядо Герги **мисли, мисли**, па на другия ден отиде и той в общината да види какво става.* (Й. Йовков)

В нашата граматична литература тези употреби се наричат ограничено-кратно (или още ограничено-повторително) значение на несвършения вид за изразяване на ограничена повторителност на свършени действия. В този случай от гледна точка на теорията на морфологичните опозиции несвършеният вид се явява в своето родово значение, аloseмантичен вариант, т. е. става дума за позиция на неутрализация на признака "комплексност", при която несвършеният вид замества свършения в неговото сумарно значение.

При перфекта и плюсквамперфекта от несв.в. повторителността на действието е резултат от взаимодействието на признаците "предходност на действието спрямо актуализационния период" и "некомплексност" (развойност, поделимост на фази) – напр. *Не веднъж е правил подобни услуги, Многократно беше чакал повече от час вечно закъсняващата си приятелка.*

В заключение ще обобщим, че настоящата работа се опитва да представи един нов поглед към повторителните глаголни употреби в съвременния български език, разглеждани като неморфологизирано значение, като се разграничават случаи, в които итеративните употреби са резултат от влиянието на контекста (случай 2.2. от схема 2), и случаи, при които става дума за интрапарадигматична комбинация от релевантни признаци (синкатегориално значение – случай 2.1. на схема 2), без да се пропускат и преходните случаи на взаимодействие на лексикалносемантичния клас и категориалните морфологични значения. Тук набелязахме само основните положения, без да изчерпваме всички въпроси, свързани със застъпването от нас виждане за итеративните глаголни употреби в съвременния български език. Подробното разглеждане на множеството аспекти на повдигнатата проблематика ще бъде обект на по-обширно самостоятелно изследване.

Цитирана литература

Андрейчин 1944: Андрейчин, Л. Основна българска граматика. София, 1944.

Андрейчин 1976: Андрейчин, Л. Към морфологическата характеристика на видовата система в съвременния български език. В: Помагало по българска морфология. Глагол. София, 1976.

Венедиктов 1990: Венедиктов, Г. О мнимых вторичных имперфективах в болгарском языке. В: Съпоставително езикознание, 1990, кн. 4-5.

- Герджиков 1999: Герджиков, Г. Темпоралните ориентации, които изграждат значенията на българските глаголни времена. В: Български език и литература, XL, 1999, кн. 2-3.
- Герджиков (ръкопис): Герджиков, Г. Теория на морфологичните опозиции (ръкопис).
- Иванчев 1971: Иванчев, Св. Проблеми на аспектуалността в славянските езици. София, 1971.
- Иванчев 1976: Иванчев, Св. Морфо-семантико-функционалната теория на глаголния вид в славянските езици и спецификата на българския език. В: Помагало по българска морфология. Глагол. София, 1976.
- Куцаров 1983: Куцаров, Ив. По въпроса за категориалната характеристика на глаголния вид в съвременния български език. В: Научни трудове на Пловдивския университет, т.21, 1983, кн. 5, Филологии.
- Маровска 1998: Маровска, В. Славянските словообразователни и формообразователни аргументи за интерпретацията на категорията вид на глагола като триграмемна. В: Славистика, Пловдив, 1998.
- Маслов 1955: Маслов, Ю. О своеобразии морфологической системы глагольного вида в современном болгарском языке. В: Краткие сообщения Института славяноведения, т. 15, 1955.
- Маслов 1959: Маслов, Ю. Глагольны вид в современном болгарском литературном языке. В: Вопросы грамматики болгарского литературного языка. Москва, 1959.
- Станков 1980: Станков, В. Глаголният вид в съвременния български книжовен език. София, 1980.
- ТВ 1998: Типология вида. Проблемы, поиски, решения. (Отв. ред. М. Ю. Черткова). Москва: Языки русской культуры, 1998.
- ТИК 1989: Типология итеративных конструкций. Ленинград, 1989.
- Чакърва 1998/2000: Чакърва, К. За същността на вторичната имперфективация в съвременния български език. В: Научни трудове на Пловдивския университет "П. Хилендарски", т.36, кн.1, 1998, Филологии, с. 171-183. Цитирано по: Чакърва, К. Помагало по българска морфология. Пловдив, 2000, 102-116.
- Чакърва 1999/2000: Чакърва, К. Открито за една "скрита" категория на българския глагол. В: Съвременни тенденции в развитието на фундаменталните и приложните науки, т. 4, Философия, социология, икономика, образование и квалификация, Стара Загора, 1999, с. 144-148. Цитирано по: Чакърва, К. Помагало по българска морфология. Пловдив, 2000, 102-116.